

PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKA NA NAVAZUJÍCÍ MAGISTERSKÉ STUDIUM 2012/13

Studijní program: Matematika

Studijní obory: MA, MMIB, MMFT, MSTR, NVM, PMSE, MDU

Varianta A

Příklad 1 (25 bodů)

Vypočtěte

$$\int_M (4y^3 - xy + 4x^3) dx dy,$$

kde $M = \{[x, y] \in \mathbb{R}^2 : y \leq x, y \geq x^2\}$.

Příklad 2 (25 bodů)

Funkce f je dána předpisem

$$f(x) = \sqrt{x^2 - \frac{1}{x}}.$$

- (i) Určete definiční obor funkce f .
- (ii) Zkoumejte spojitost funkce f .
- (iii) Vypočtěte limity funkce v krajních a nevlastních bodech definičního oboru funkce f .
- (iv) Zkoumejte monotonii této funkce. Zjistěte, zda funkce f má lokální extrémy – pokud ano, vypočtěte je. Nabývá funkce na svém definičním oboru největší a nejmenší hodnoty?
- (v) Zjistěte, zda má daná funkce asymptoty, Pokud ano, vypočtěte je.
- (vi) Na základě provedených výpočtů načrtněte graf funkce f .

Příklad 3 (25 bodů)

Nalezněte maximum a minimum funkce tří proměnných f na množině $M \subset \mathbb{R}^3$. Pokud neexistuje $\max_M f$, určete $\sup_M f$. Pokud neexistuje $\min_M f$, určete $\inf_M f$. Funkce f a množina M jsou dány takto:

$$f(x, y, z) = x^2 y^2 + y^2 z^2, \quad M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3; x + y + z = 1, x > 0, y > 0, z > 0\}.$$

Příklad 4 (25 bodů)

Určete hodnost $h(A)$ matice

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 5 & -1 \\ 0 & 3 & -2 & 5 \\ 2 & 9 & 4 & a \\ 1 & 15 & b & 24 \end{pmatrix}$$

v závislosti na reálných parametrech a, b .

Studijní program: Matematika

Studijní obory: MA, MMIB, MMFT, MSTR, NVM, PMSE, MDU

Varianta A — řešení

Příklad 1 (25 bodů)

Nejprve určíme, že $M = \{[x, y]; x \in \langle 0, 1 \rangle, y \in \langle x^2, x \rangle\}$. Je snadno vidět, že integrál existuje. K výpočtu užijeme Fubiniovy věty.

$$\int_M (4y^3 - xy + 4x^3) dx dy = \int_0^1 \left[\int_{x^2}^x (4y^3 - xy + 4x^3) dy \right] dx.$$

Vypočteme nejprve vnitřní integrál

$$\int_{x^2}^x (4y^3 - xy + 4x^3) dy = -x^8 - \frac{7}{2}x^5 + 5x^4 - \frac{1}{2}x^3.$$

Výpočet integrálu této funkce od 0 do 1 vede snadno k výsledku. Je tedy

$$\int_M (4y^3 - xy + 4x^3) dx dy = \int_0^1 \left(-x^8 - \frac{7}{2}x^5 + 5x^4 - \frac{1}{2}x^3 \right) dx = \frac{13}{72}.$$

Příklad 2 (25 bodů)

Funkce f je dána předpisem

$$f(x) = \sqrt{x^2 - \frac{1}{x}}$$

- (i) Definičním oborem funkce je množina těch x , pro něž je výraz $x^2 - \frac{1}{x}$ větší nebo roven nule. Po jednoduchém výpočtu nám vyjde, že

$$D(f) = (-\infty, 0) \cup (1, \infty).$$

- (ii) Z věty o spojitosti součtu dvou spojitých funkcí a ze spojitosti funkce $\sqrt{y}$ plyne spojitost funkce f v každém bodě definičního oboru $D(f)$.

- (iii) Máme $\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = \lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow \infty} f(x) = \infty$ a $f(1) = 0$.

- (iv) Snadno vypočteme

$$f'(x) = \frac{1}{2} \left(x^2 - \frac{1}{x} \right)^{-1/2} \left(2x + \frac{1}{x^2} \right)$$

na $(-\infty, 0) \cup (1, \infty)$.

Výpočet znaménka derivace dává:

- $f'(x) < 0$, a tedy f je klesající, na intervalu $(-\infty, -1/\sqrt[3]{2})$;
- $f'(x) > 0$, a tedy f je rostoucí, na intervalu $(-1/\sqrt[3]{2}, 0)$;
- $f'(x) > 0$, a tedy f je rostoucí, na intervalu $(1, \infty)$.

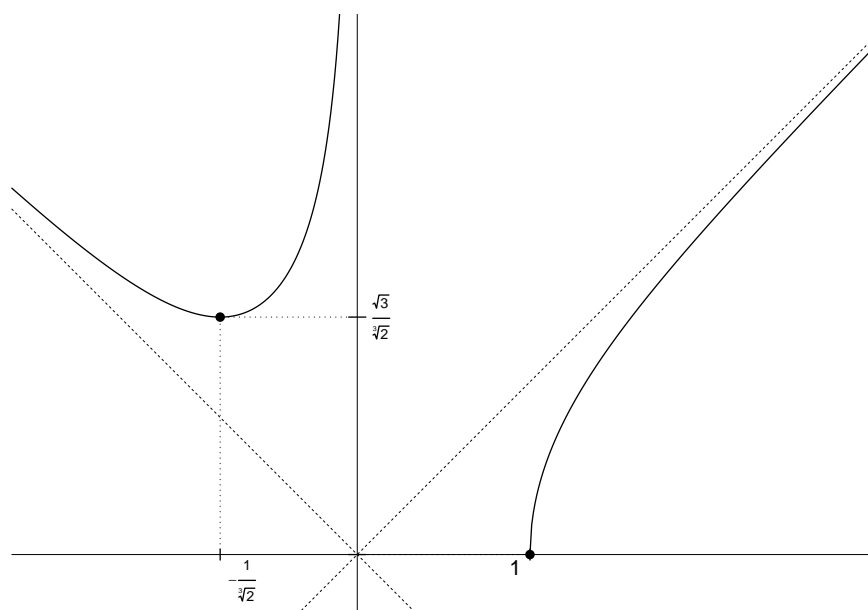
Protože f je v bodě 1 spojitá zprava a protože $\lim_{x \rightarrow 1+} f'(x) = \infty$, je $f'(1+) = \infty$: této informace můžeme využít k upřesnění náčrtku grafu.

Funkce f má v bodě $-1/\sqrt[3]{2}$ ostré lokální minimum rovné $\sqrt{3}/\sqrt[3]{2}$. Funkce f není na $D(f)$ omezená shora, nenabývá tedy na $D(f)$ maxima. Minima nabývá v bodě 1, a je $f(1) = 0$.

- (v) Funkce f má v bodě ∞ asymptotu, právě když existují vlastní limity $\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{f(x)}{x} = a$ a $\lim_{x \rightarrow \infty} (f(x) - ax) = b$. Asymptotou pak nazveme afinní funkci $ax + b$. Analogické tvrzení platí v bodě $-\infty$.

Provedeme-li výše uvedené výpočty, snadno zjistíme, že asymptota v bodě $-\infty$ existuje a má tvar $v(x) = -x$. Asymptota v bodě ∞ rovněž existuje a je rovna $w(x) = x$.

- (vi) Náčrtek grafu funkce f na základě uvedených výpočtů:

Příklad 3 (25 bodů)

Protože funkce f je spojitá na celém $\mathbb{R}^3$ (je dokonce třídy $C^\infty(\mathbb{R}^3)$), můžeme využít toho, že $\sup_M f = \max_{\bar{M}} f$ a $\inf_M f = \min_{\bar{M}} f$. Pokud funkce f v některém z bodů M dosahuje hodnoty $\sup_M f$, má zde funkce f maximum, přičemž uvedený bod je bodem maxima.

Budeme tedy zkoumat funkci f na množině $\bar{M}$. Ta je uzavřená a omezená v $\mathbb{R}^3$ a funkce f je na ní spojitá. Nabývá tedy f na $\bar{M}$ svého maxima a minima. Podezřelými jsou jednak body v M nalezené metodou Lagrangeových multiplikátorů, dále pak body, které leží v $\bar{M}$ a pro něž je alespoň jedna ze souřadnic nulová. Zkoumejme nejprve funkci na množinách M_i , $i = 1, 2, 3$, kde

$$M_1 = \{[0, y, 1 - y]; y \in \langle 0, 1 \rangle\}, \quad M_2 = \{[1 - y, y, 0]; y \in \langle 0, 1 \rangle\}$$

$$\text{a } M_3 = \{[x, 0, 1 - x]; x \in \langle 0, 1 \rangle\}.$$

Na M_3 je $f \equiv 0$. Protože funkce f je na $\bar{M}$ nezáporná, jsou všechny body této úsečky body minima f na $\bar{M}$. Na množinách M_1 a M_2 je funkce f rovna $y^2(1 - y)^2$. Tato funkce jedné proměnné má na intervalu $\langle 0, 1 \rangle$ „podezřelé“ body 0, $1/2$ a 1, z nichž pouze bod $1/2$ je relevantní. Na množinách M_1 a M_2 tak máme dva podezřelé body $[0, 1/2, 1/2]$ a $[1/2, 1/2, 0]$. V nich nabývá f hodnoty $1/16$.

Zkoumejme nyní podezřelé body v M metodou Lagrangeových multiplikátorů. Předně je $\nabla(x + y + z - 1) = [1, 1, 1]$, tento bod neleží v M . Lagrangeova funkce má tvar $L(x, y, z, \lambda) = x^2y^2 + y^2z^2 + \lambda(x + y + z - 1)$. Pro nalezení multiplikátoru a souřadnic podezřelého bodu dostáváme soustavu rovnic

$$2xy^2 + \lambda = 0, \quad 2y(x^2 + z^2) + \lambda = 0, \quad 2zy^2 + \lambda = 0, \quad x + y + z = 1.$$

Jejich vyřešením (nesmíme přitom zapomenout, že v M jsou všechny souřadnice kladné) dostaneme další podezřelý bod, a sice $[1/4, 1/2, 1/4]$. V něm je funkční hodnota rovna $1/32$. Můžeme tedy shrnout: f nabývá v $\bar{M}$ svého maxima $1/16$ v bodech $[0, 1/2, 1/2]$ a $[1/2, 1/2, 0]$ a svého minima 0 v bodech $[x, 0, 1 - x]$, $x \in \langle 0, 1 \rangle$. Protože žádný z těchto bodů neleží v M , nenabývá f na M svého maxima ani svého minima. Jest $\sup_M f = 1/16$, $\inf_M f = 0$.

Příklad 4 (25 bodů)

Použijeme vhodnou transformaci a dostaneme postupně matice

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 5 & -1 \\ 0 & 3 & -2 & 5 \\ 0 & 9 & -6 & a+2 \\ 0 & 15 & b-5 & 25 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 & 0 & 5 & -1 \\ 0 & 3 & -2 & 5 \\ 0 & 0 & 0 & a-13 \\ 0 & 0 & b+5 & 0 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 & 0 & 5 & -1 \\ 0 & 3 & -2 & 5 \\ 0 & 0 & b+5 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & a-13 \end{pmatrix}.$$

Nyní je zřejmé, že $h(A) = 2$ v případě, že $a = 13$ a $b = -5$. Dále, je-li $a = 13$ a $b \neq -5$ nebo $a \neq 13$ a $b = -5$, je hodnota matice $h(A) = 3$. Jestliže $a \neq 13$ a $b \neq -5$, je $h(A) = 4$.